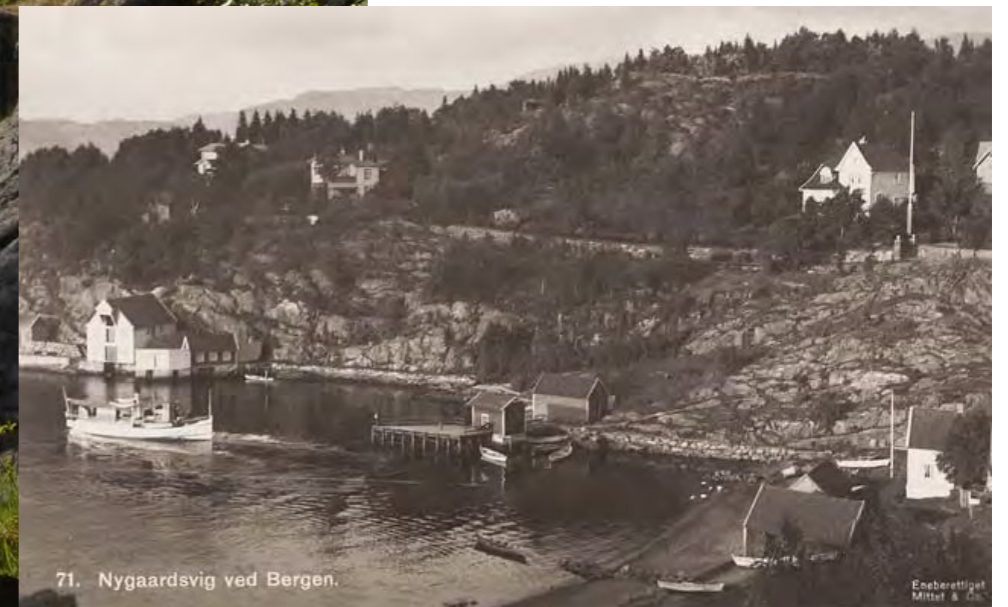

Tilrettelegging av Lyreneset, Laksevåg

SKISSEPROSJEKT - FORELØPIG

Naturlige forutsetninger

Lyreneset ligger på Laksevåg, mellom Gravdal og Holefjellet. Det er en lomme av ubebygde terreng og fremstår som et naturområde med kulturspor. Lyreneset har i kommuneplanleggingen vært tenkt som et friområde siden slutten av 1970-tallet, blant annet for sine kvaliteter som ubebygde strandlinje og natur. Man ankommer området på trange veier gjennom frodig villabebyggelse hovedsakelig fra 1900-tallet.

Berggrunnet på Lyreneset består i hovedsak av øyegneis, granitt og foliert granitt. Neset inngår som en del av Bergensbuene og er næringsfattig. Neset ligger også i forkastningssonen som følger østsiden av Lyderhorn, dette vises blant annet i den grønne dalen som løper i nordøstlig/sørvestlig retning. Der er lite løsmasser etter istiden, men enkelte store steiner ligger igjen.

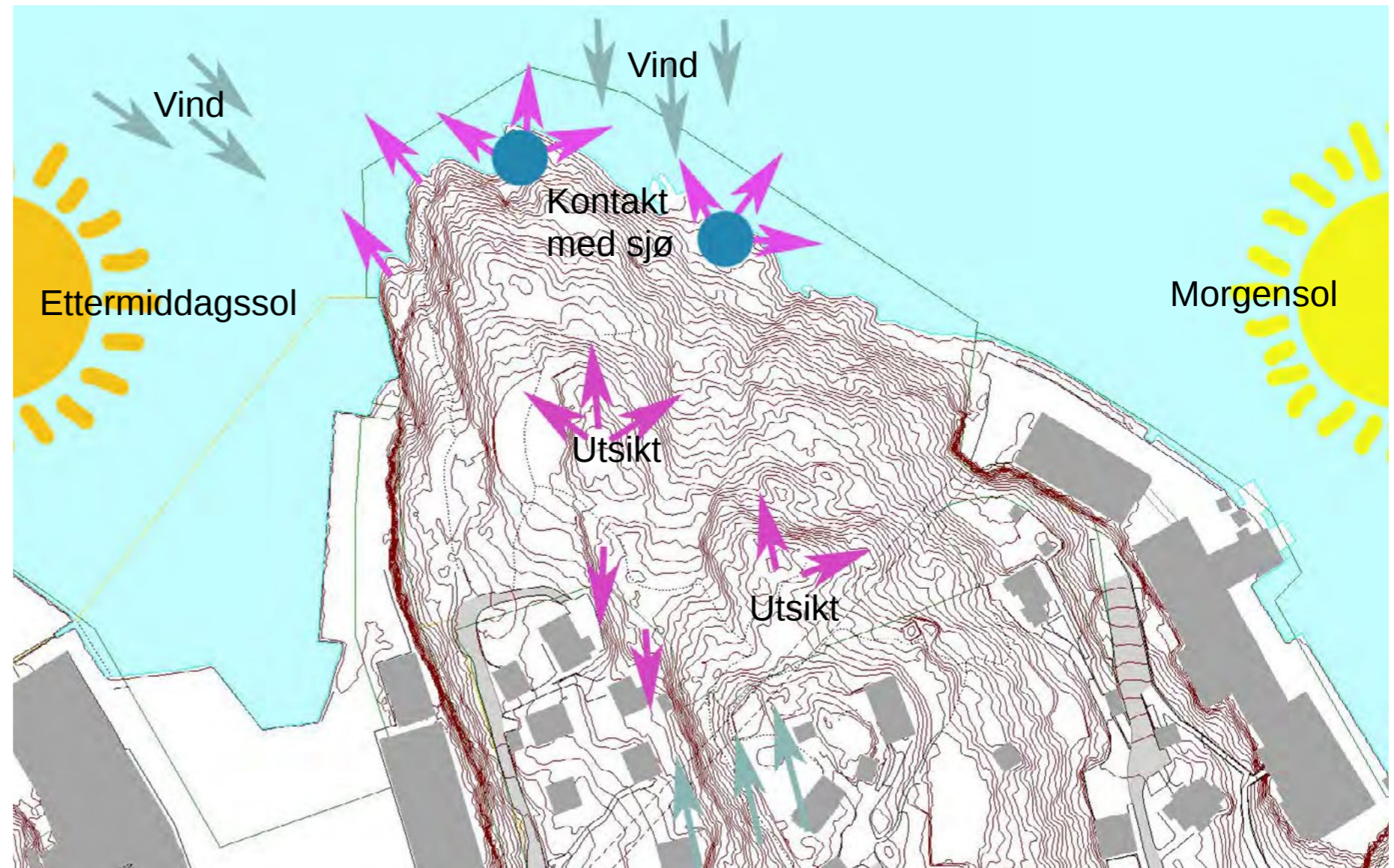
Det høyeste punktet på Lyreneset ligger helt i sør og er xx moh. Terrenget faller herfra ned i en sektor fra øst, nord og vest.

I utgangspunktet er neset dekket av trær, og naturlige utkikkspunkt finnes helt på toppen og helt nede ved sjøen vendt nordover. Noen fine utkikkspunkt mot sør og vest finnes også på vestsiden.

Toppen og vestsiden får endel morgensol på fine dager, ellers er det toppen og den nordvendte skråningen som får kveldssol.

Der finnes en rekke rotveltete trær på Lyreneset, som for det meste ser ut til å være veltet i vind fra nordvest. Nordavinden treffer også godt. Toppene og vestsiden kan få vind fra sør, men neset er forøvrig ganske godt skjermet for sønnvind.

Ved to punkt nord på neset er det mindre flater nede ved sjøen. Her ser man byen fra en annen vinkel og får god kontakt med fjorden. *Bilde fra strandlinjen i nord der vinden over tid tvinger et tre av rotfestet sitt.*

Bilde fra en av flatene ved sjøen der man får kontakt med fjorden og utsikt til Bergen fra en ny vinkel.

På formiddagen ligger flatene ved sjøen i nord i skygge

Lyreneset i dag

Deler av Lyreneset er tett bevokst av trær, som tar det meste av mulig utsikt bortsett fra de utilgjengelige områdene helt nede ved sjøen og på østsiden, og øverst på toppen. Vegetasjonen man beveger seg inni er variert, men stedet har i sin tid hatt en fabelaktig utsikt i alle himmelretninger.

De utilgjengelige områdene nederst ved sjøen er trang og består for det meste av svaberg, som mot øst er nokså flate og fine men mot vest er de bratte og glatte. Hoveddelen av neset er dekket av tette bestand av trær, i et belte over svabergene er det blant annet mye osp, selje, platanlønn, ask, hegg, bøk med feltsjikt av urter som strutseving og sisselrot og hagerømlinger som xxx.

Mot nordøst går det en nokså bred forkastning omtrent fra toppen og helt ned til sjøen. Her former i hovedsak platanlønn et nokså tett tak, med mye skygge på bakken og et feltsjikt av hanefot, bregner og mose. Det er flere murrester som former terrasser, trapper og veier. Trær som har falt er blitt liggende, og nederst mot sjøen ligger en stor, avrundet stein. Nederst og øverst i forkastningen er det også noen grantrær i tresjiktet.

Lenger øst og mer vendt inn mot sentrum er skråningen bratt og terrenget utilgjengelig med fuktige områder dekket av bjørnemose. Forøvrig er tresjiktet dominert av furu, rogn og bjerk, med feltsjikt av molinia, røsslyng, blåbærelyng og andre lyng og mosesorter.

Øverst på Lyreneset stikker det opp fjell i dagen, der er et gammelt flaggstandfundament og gjerder langs den murte terrassen. En toppet bøkeplantning avgrensner platået mot sør sammen med terrenget som stiger i en skrent mot sør. Mot vest står blant annet edelgran, bøk og hestekastanje i tett bestand, mens mot nord og øst er det ganske god sikt. Feltsjiktet er dominert av lyngsorter og urter.

I den sørvestlige delen av Lyreneset er en liten lomme med gamle trær med typisk hageopprinnelse, som ekte kastanje, hengebøk, rødeik, rhododendron som strekker seg inntil den vestlige skrenten som former kanten på det øverste platået. Denne lommen inkluderer hestekastanje, edelgran og bøk. Også disse tar mye sol, og feltsjiktet er fattig. Her er det tre flater og mindre områder vendt mot sør som kunne egne seg til sitteplasser, og som med uthugging i omgivelsene kunne gi utsikt til Lyderhorns og Nipefjellets karakteristiske profiler.

Nokså sentralt på Lyreneset ligger et platå i en middels høyde, med flere murrester og andre inngrep fra andre verdenskrig. Her er murt opp flere terrasser, en av dem former en stor gressdekket terrasse, en bunkers og andre installasjoner. Her er også et gammelt flaggstangfundament. Stedet har et tak av i hovedsak selje og platanlønn, man hører sjøen men ser den ikke.

Lyreneset er i senere tid regulert til friområde og kommunen er i gang med erverv av de ulike eiendommene. Lyreneset har et areal på xxx og strekker seg fra kote 0 ved sjøen og opp til kote x på det høyeste punktet. Det meste av neset har en helningsgrad på xx, men enkelte flater som totalt utgjør xx m².

Etter befaring har jeg delt området inn i fem karakterområder:

- 1, kulturminner og seljeskog,
- 2, bratte svaberg og skjærgårdsskog,
- 3, lønnetak over mosebunn,
- 4, hageminner,
- 5, Furuskog med krattoppslag

Bratte svaberg mot sjøen i nordvest.

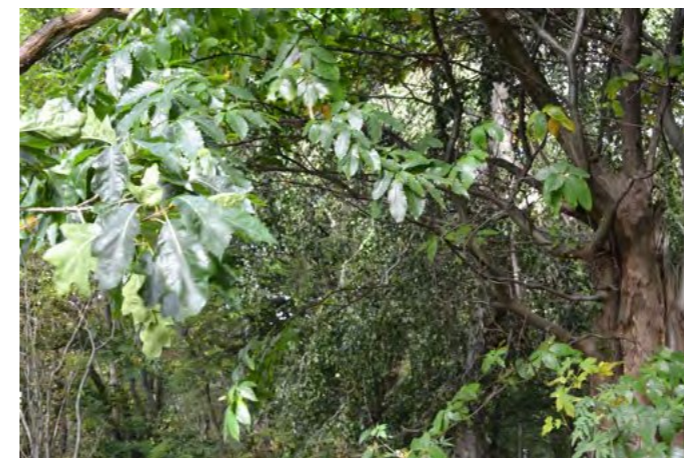
I nordøst ligger en bred forkastning med tett løvtak og grønt bunndekke og en stor stein etterlatt av isen.

Bratt skråning med lyng og mose, bjerk, rogn og furu mot øst, typisk for fattig berggrunn.

Forkastningen har en helt egen stemning med tett løvtak og kulturspor dekket av mose og grønt

Lomme i sørvest med gamle hageplanter, her vises ekte kastanje og rødeik.

Sentralt på Lyreneset ligger sletten som er murt opp og har et naturlig platå mot øst. I omgivelsene står tett vegetasjon av selje og lønn og tar all utsikt.

Karakterområder

Lyreneset har en tydelig karakter av noe gjenglemt, hemmelighetsfullt, vanskelig tilgjengelig og spennende. Krigsminner finnes det mange steder, og særlig på Kvarven i nærheten, men der er de større, ligger i en annen sammenheng og har et preg av tilrettelegging og undervisning som ikke trengs å gjentas her.

Område 1, Sletten og de nære omgivelsene der sporene fra krigen er særlig tydelige er kanskje det området som egner seg best til bruk for mange. Her kan vegetasjonen tynnes og lettes for å gi mer utsyn, og det kan hugges ut siktlinjer til Kvarven og Hellen fort.

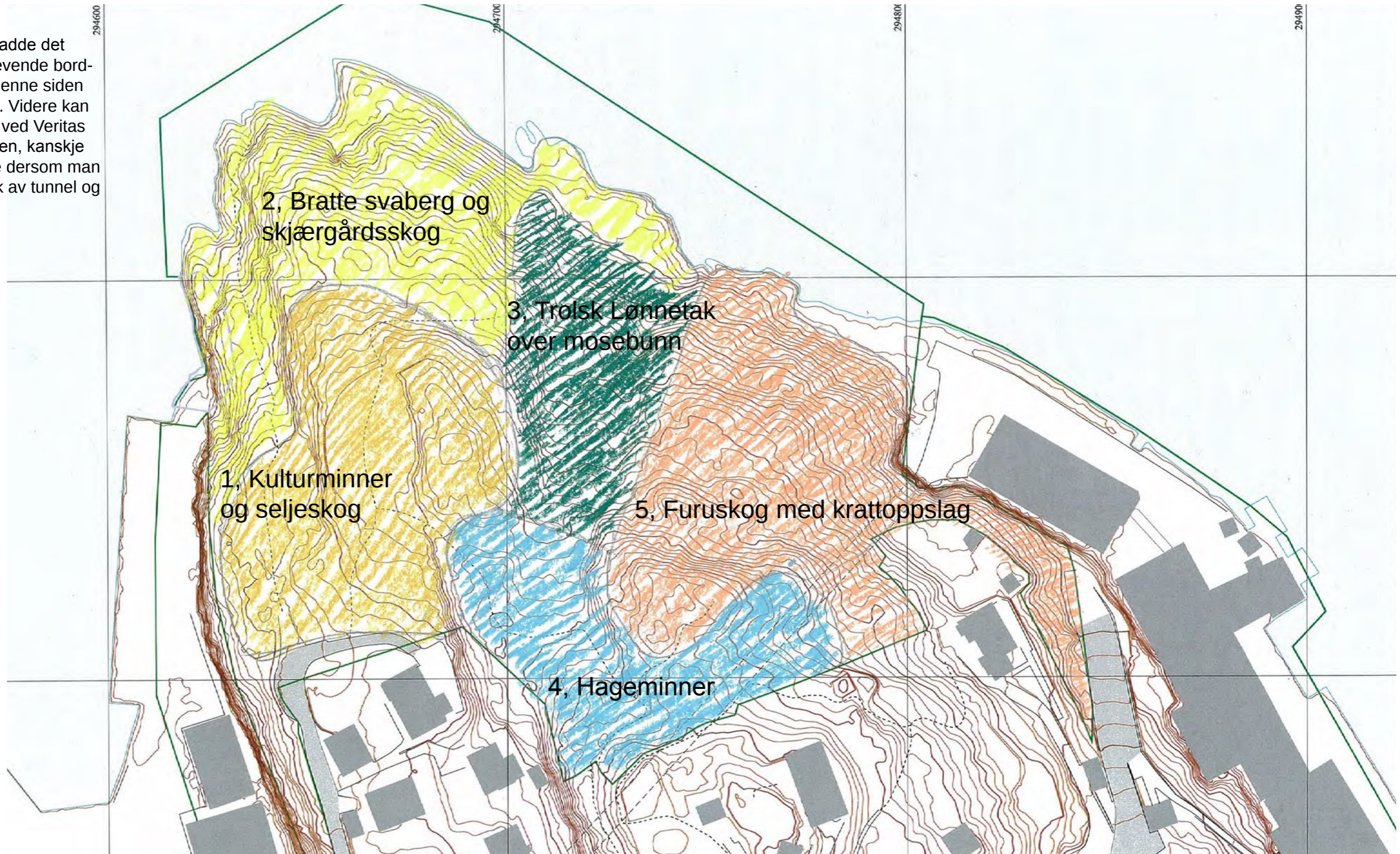
Område 2, er bratt og uansett ikke tilgjengelig for mange. Det kan bli liggende som det er og holde på den uoppdagede karakteren.

Område 3, den trolske kløften og området med gamle hageplanter har sterk stemning som det er ønskelig å ta vare på. Inngrep her må derfor overveies nøye så ikke karakteren går tapt.

Område 4, her kan flere sitteplasser tilrettelegges, og kan man hugge ut i omgivelsene kommer Lyderhorn og Nipefjellets profiler til syne.

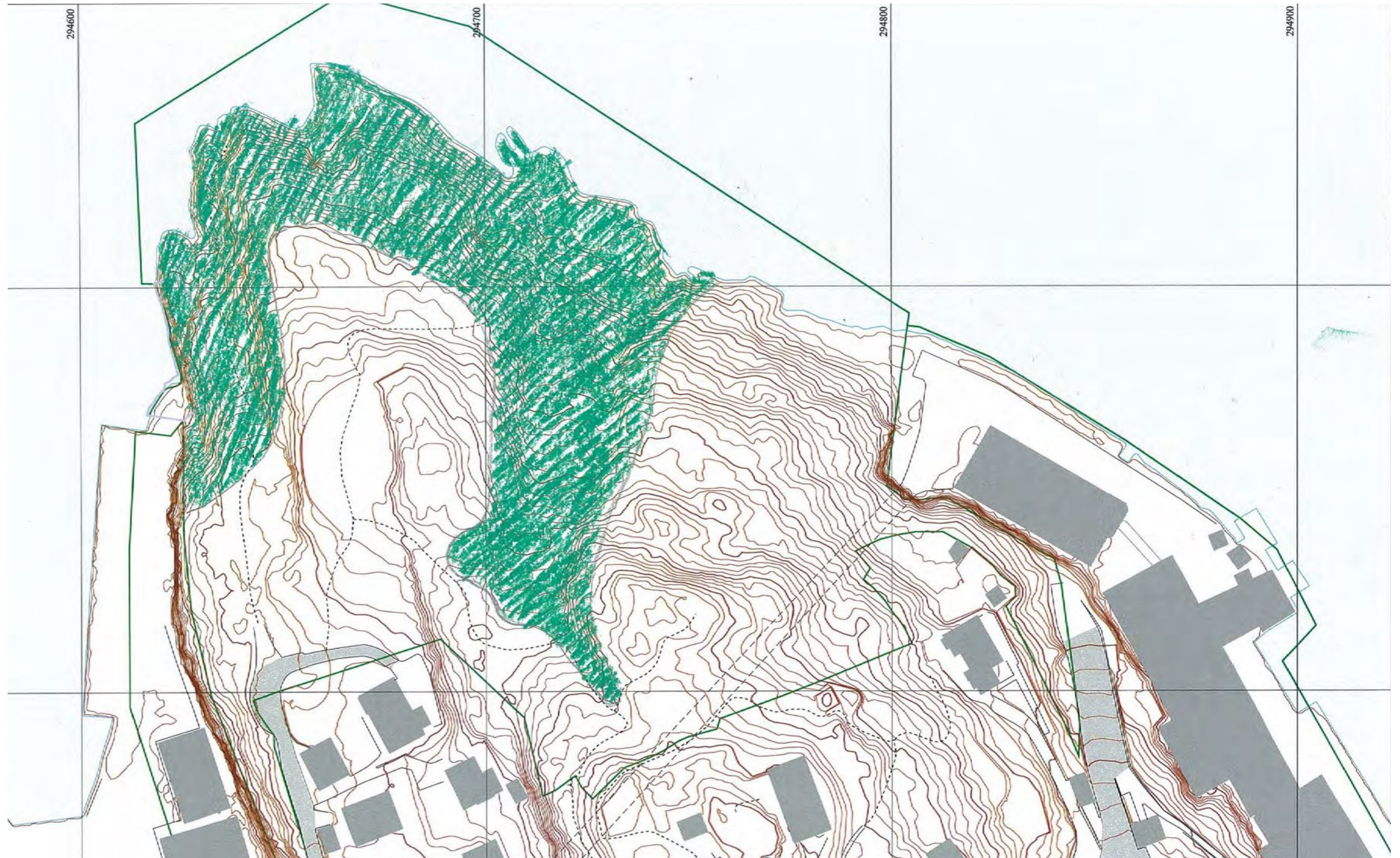
Område 5,

Er bratt og ulendt. Her hadde det vært mulig å lage en svevende bordgang som kunne gjøre denne siden av Lyreneset tilgjengelig. Videre kan tilrettelegging ved sjøen ved Veritas gi adgang for flere til sjøen, kanskje også funksjonshemmete dersom man kan få en avtale om bruk av tunnel og parkering fra Veritas.

Tilretteleggingsfri sone

En del av Lyreneset bør forbli som det er i dag, slik at de eksisterende stemningene av noe uoppdaget og mystisk kan bli erfart på Lyreneset i fremtiden også. Området som bør få minst mulig tilrettelegging er merket med grønt i kartet nedenfor.

Historikk

Lyreneset har etter gammelt ligger under gården Nygård, opprinnelig et gårdsbruk i Laksevåg som trolig ble ryddet mellom 1645 og 1665. Senere ble gården lagt under Gravidalsgodset og brukt som lystgård. Eiendommen var i kjøpmann Gerhard Schnelles den sommerdagen i 1880 da Lyreneset ble delt opp i tre eiendommer. Dette var prektige eiendommer brukt til lyststeder av tre ulike borgere.

En av disse var paraplymaker Eriksen. Han etablerte i 1868 en paraplyfabrikk som skulle bli Skandinavias største med en årsproduksjon på 10000 paraplyer. Paraplymaker Eriksen eide den midterste eiendommen, det som idag utgjør den sørlige delen av friområdet med utkikkspunktet. Her oppe stod familien og flagget og feiret når Keiser Wilhelm rundet Kvarven med sin yacht Hohenzollern. Keiser Wilhelm ble så nysgjerrig på hvem disse entusiastiske menneskene var, og bestemte seg for å dra på besøk inkognito til paraplymaker Eriksen. Dette var noe Keiser Wilhelm gjorde rett som det var. En dag paraplymaker Eriksen gikk ut i rosehagen sin stod det en tysk offiser utenfor gjerdet og beundret blomstene hans. De kom i snakk og Eriksen spurte om ikke den tyske offiseren kunne ta med en bukett roser til keiseren. "Jeg er keisersen" svarte offiseren. Paraplymakeren inviterte da inn keiseren til en kopp te, rødvin og bød på sigar. Familien Eriksen og keiseren snakket så om løst og fast. Siden besøkte keiseren familien Eriksen hver gang han var i Bergen, og hilste med fløyten hver gang Hohenzollern seilte forbi.

Trulsheim forsvant i det store bombeangrepet på Laksevåg, 04.10.1944. Lyststedet helt nord på neset ble fra 1930-tallet benyttet som bolig for kontorsjefen ved Blikkvalseverket, og etterhvert tilholdssted for "løse fugler" og revet. Det sydligste lyststedet ble skadet i bombeangrepet i 1944 og bygget opp i en annen stil. Tomtene var såpass store at mindre tomter er skilt fra dem siden.

I de sørvestlige områdene av dagens regulerte friområde finnes flere gamle trær som er eksempler på typiske, ganske eksotiske, hagetrær, og gamle rhododendroner. Dette inkluderer hestekastanje og ekte kastanje med spiselige kastanjer, blodbøk, rødbladeik, lerk, småbladlind og hengebøk. Disse skriver seg antagelig fra hagen til Paraplymaker Eriksen, og hagen til lyststedet ytterst på neset.

Blader og frukt fra kastanjetreet som fortsatt står i det som var paraplymakerens hage. *Castanea sativa* er en gammel kulturplante fra middelhavsområdet. Den har spiselige kastanjer, i motsetning til hestekastanjen vi kjenner godt fra gamle hager her, og som ikke er i slekt med *Castanea sativa*. *Castanea sativa* finnes blant annet også i Gamle Bergen, Eventyrskogen og Nygårdsparken.

De tre lysteieendommene på Lyreneset, helt nord langs Lyrenesveien skimtes det ene, i midten skimtes paraplymaker Eriksens "Trulsheim", og lengst i sør det tredje. Kanskje er det deres brygge og båt som er på vei ett eller annet sted?

Paraplymaker Eriksens Trulsheim. Paraplymaker Christian Eriksen står til venstre i rosehagen, Paraplymaker Gottfred Eriksen står lenger inne i hagen, kanskje med piken Abba, og kaptein Hans Eriksen står på trappen.

Keiser Wilhelm på vei ned til lett båten sin idet han forlater Laksevåg og drar tilbake til Hohenzollern som lå på Puddefjorden.

Historikk

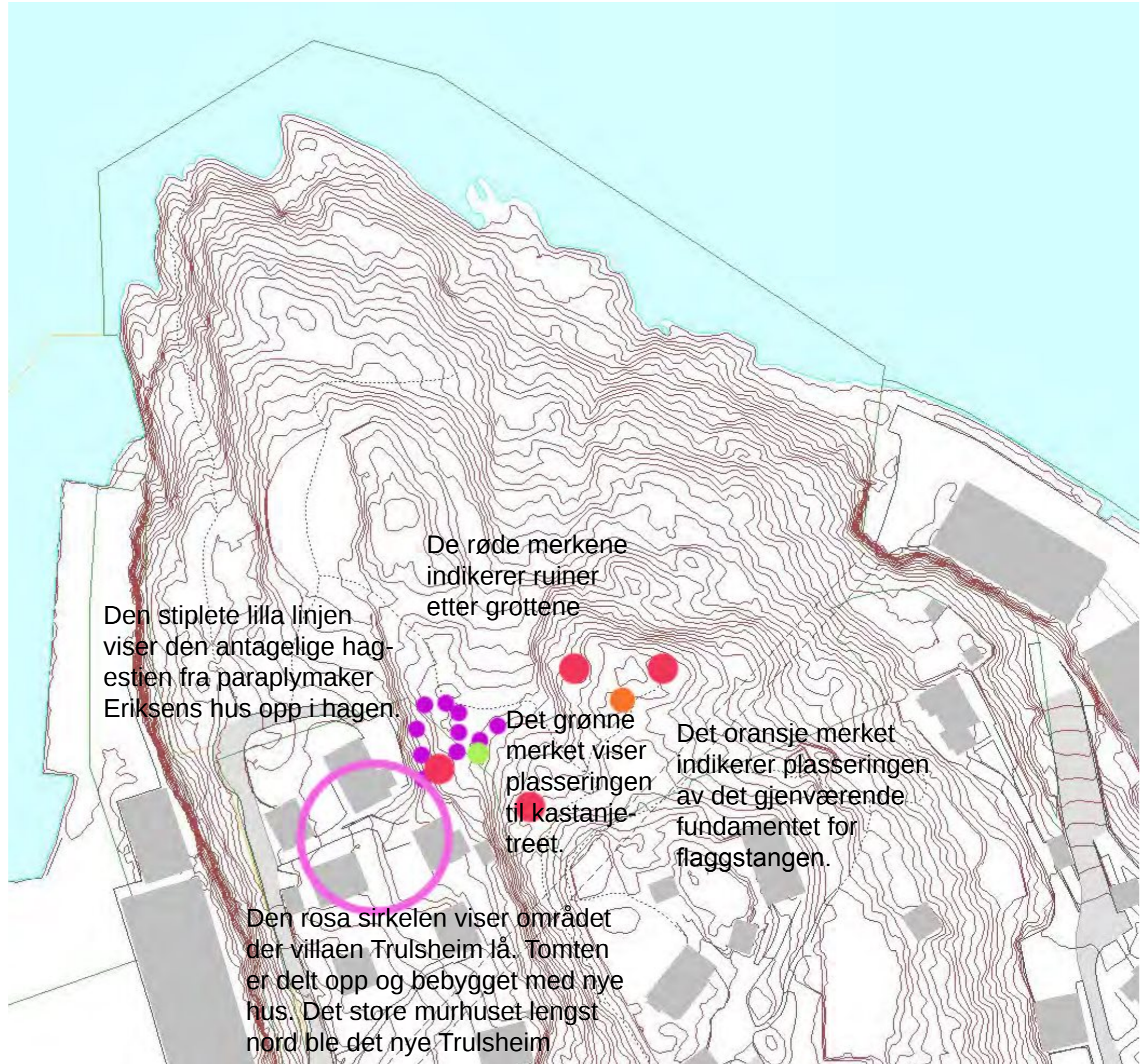
På toppen av Lyreneset ser man fortsatt fundamentet til Paraplymaker Eriksens flaggstang som han brukte for å hilse Keiser Wilhelm velkommen.

Oppgangen til hagen fra der Paraplymaker Eriksens hus stod

På bildet er den steinsatte hagegangen merket av med lilla stiplede linje som på kartet, og kastanjetreet med grønn flekk som på kartet. Utsikt mot Nipefjellet i sør.

Krigsminner på Lyreneset

Laksevåg ble transformert av tyskerne under krigen til en nokså stor ubåtbase, som spilte en rolle i forhold til overvåkingen av konvoiene. Foruten ubåtbunkeren i Nordevågen på Laksevågsneset bygget tyskerne en mengde brakker, veianlegg og luftvern batterier. Sør for Lyreneset, der idrettsbanen på Nygårdsmyren er, hadde tyskerne fangeleir for russiske krigsfanger. De ble brukt til å bygge ubåtbunkeren og andre anlegg på Laksevåg.

Også Lyreneset ble utbygget av tyskerne, og en rekke spor er synlig på vest og nord-siden i form av stier, murte terrasser, støpte innstallasjoner og fundamenter. Lyreneset var en del av Sperrbatteri, og skulle ta skip som mot all formodning skulle klare å komme seg helt inn på havnen. På den nordvestlige spissen var en utkikkspost som har vært bemannet hele tiden. Stiene har antagelig vært patruljert omkring en gang i timen, hele døgnet, i all slags vær. Der er to kanonstillinger. Kanonene var opprinnelig plassert på dekk på ubåtene, men da disse måtte oppholde seg mye mer under vann enn det som var opprinnelig tenkt, ble kanonene fjernet fra ubåtene og brukt dem til andre formål. Ved hver kanon er det sprengt ut en hule, til bruk som tilfluktsrom, oppbevaring av materiell og opphold for soldatene som betjente kanonene. Man kan tenke seg at det var lite trivelig å sitte på kanonen særlig når sluddbygene driver inn fra nordvest. Omtrent midt på Lyreneset ved den halvmåneformete plenen har tyskerne kanskje hatt en sambandsstasjon i hulen i berget. Der er bolter i fjellet etter kamuflasjeduken som har vært festet der.

Kanontypen 8,8 SKL 45 som var plassert på Lyreneset. Kanonene som stod på Lyreneset hadde antagelig en fortid som dekksskanoner for ubåter, men disse ble demontert etterhvert som ubåtene måtte gå mer under vann enn først tenkt.

Illustrasjon av sperrebatteriene på havnen, Lyreneset helt til venstre.

Et såkalt strike bilde av Laksevåg tatt kort tid etter bombingen 4. oktober 1944. Bildene ble brukt til å vurdere hvorvidt målene var truffet og om bombetoktet var vellykket.

Lyreneset

Historikk

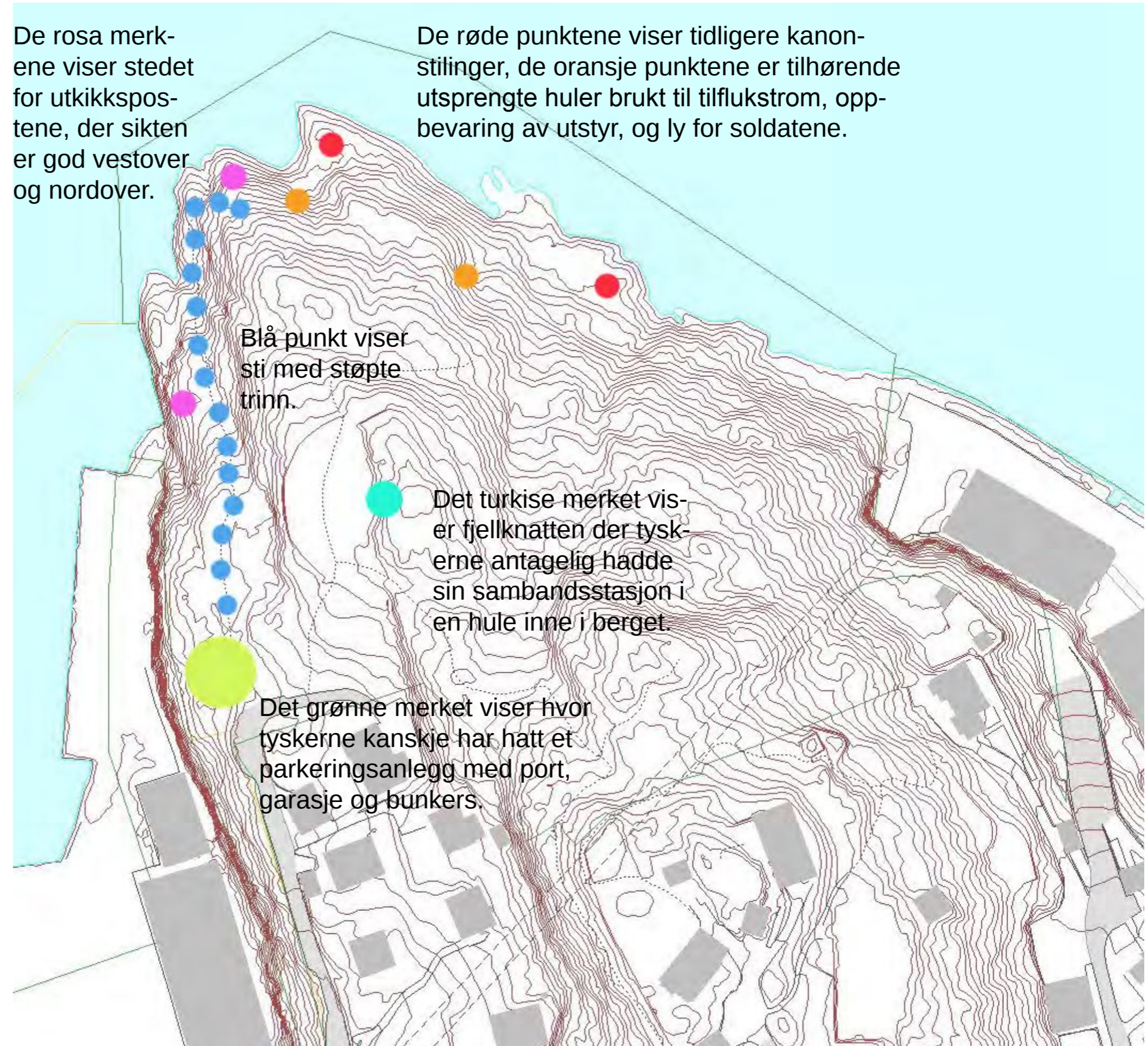
Trapp antagelig anlagt under krigen for patruljering.

Utkikkspunkt med god sikt nordvestover, antagelig anlagt under krigen og i forbindelse med kanonstillingene

Tidligere kanonstilling ved sjøen

Uavklart historikk

Der finnes flere murer og andre spor på Lyreneset som vi ikke har klart å finne den hele og fulle forklaring på. Kartskissen illustrere noen av disse.

Det er kjent at det opprinnelig lå et hus nærmere nordspissen av neset, som er borte i dag. Tuftene etter dette huset kan identifiseres, og det er mulig murene i området og den halvmåneformete plenen var hageanlegg tilknyttet dette huset.

Nedover den grønne dalen går den kisteveit, der er oppmurte stier og nærme sjøen et oppmurt fundament for en bygning. Bygningsfundamentet har siden fått betongsikring. Det kan tenkes at tyskerne bygde alt dette opp under krigen, men det er kanskje tvilsomt. Stiene kan ha ligget der fra før, og kanskje var kisteveiten og det gamle bygningsfundamentet rester etter jordbruk på Lyreneset eller forbundet med hagene til lyststedene.

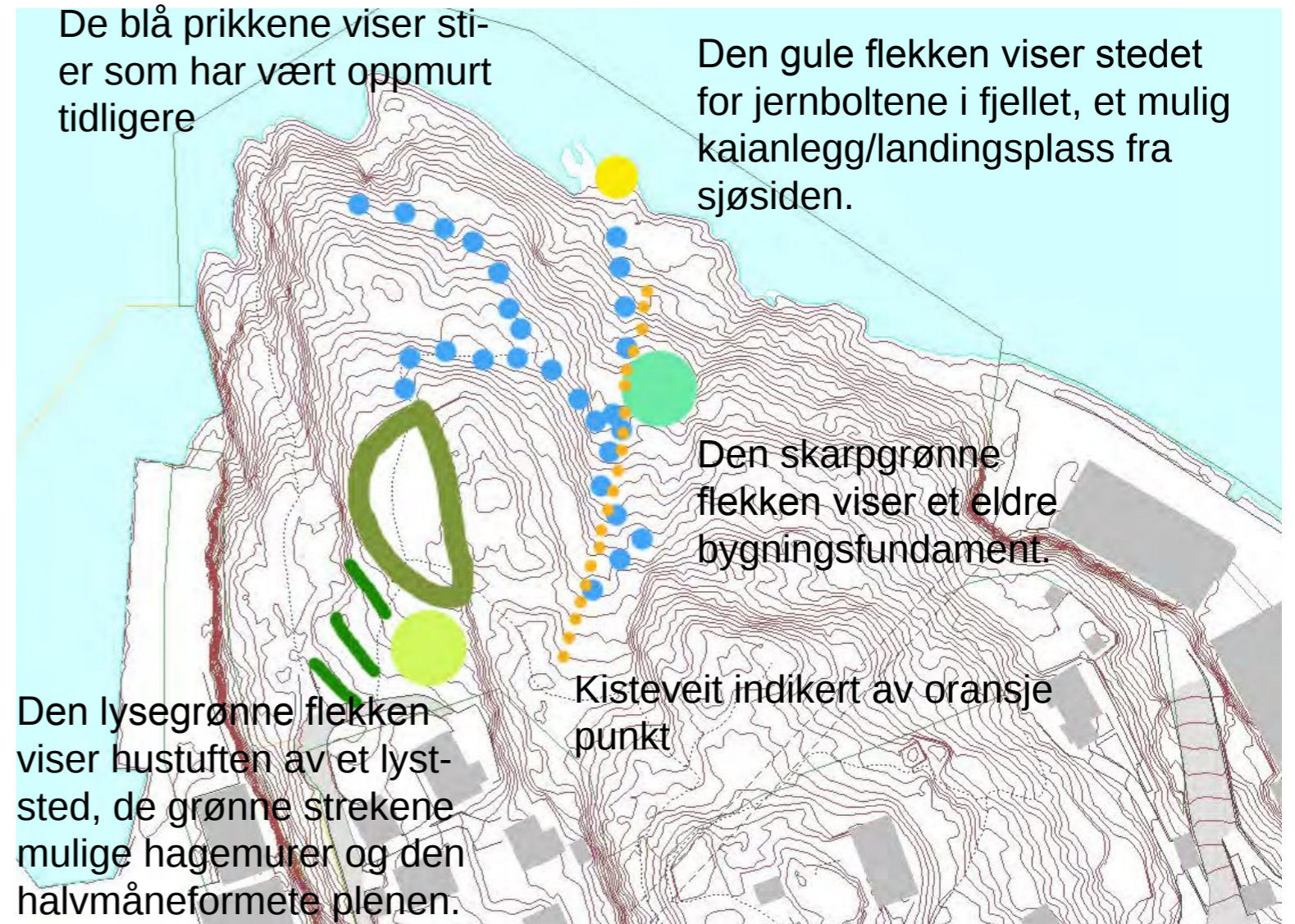

Bildet viser i gult som på kartet, en av boltene som er observert i fjellet ved sjøen, og som kan ha holdt et kaianlegg eller landingsplass fra sjøsiden.

Dette huset stod tidligere sørvest på Lyreneset, ved det som er dagens hovedinngang til området, og rester av bygget er synlig i terrenget. Den ytterste delen av Lyreneset hørte opprinnelig til denne eierdommen. Tyskerne okkuperte dette huset under krigen. Siden var det kontorsjefen på valseverket sitt hjem. På baksiden av haugen stod et hønsehus som ble brukt av portrettmaler Bjørn Tvedt til atelier.

I den brede kløften går der oppmurte stier og et gammelt fundament er støttet opp av betong. Under bakken følger en kisteveit dalføret.

De blå prikkene viser stier som har vært oppmurt tidligere

Den gule flekken viser stedet for jernboltene i fjellet, et mulig kaianlegg/landingsplass fra sjøsiden.

Den skarpgrønne flekken viser et eldre bygningsfundament.

Kisteveit indikert av oransje punkt

Den lysegrønne flekken viser hustuften av et lyststed, de grønne strekene mulige hagemurer og den halvmåneformete plenen.

Dagens bruk

Lyreneset har en bruk, innhold og funksjon for dem som bor i området. Lyreneset har også en rekke gode naturlige kvaliteter og forutsetninger, og et stort kulturinnhold med mange historier knyttet til seg. Lokalbefolkningen har et sterkt forhold til stedet, og bruker det flittig.

Videre har Lyreneset en tydelig karakter av noe gjenglemt, hemmelighetsfullt, vanskelig tilgjengelig og spennende. På Lyreneset kan man ta seg gjennom ulendt terreng og finne steder som fremtrer som skjulte perler. Dette er en kvalitet jeg ønsker å ivareta.

Lyreneset er ikke et blankt lerret som trenger et innhold, men en skattkiste som bare venter på å bli åpnet

Slengdisser i et bøketre

Liten hytte

Uformelle stier i området

Bål plass ved sjøen

Skisseforslag

Momenter som skal tas i betraktning under tilretteleggingen:

Reguleringsplanen legger opp til at det skal være universell tilgjengelighet i alle fall til deler av området.

Laksevåg er preget av krigsminner fra siste krig, og Lyreneset er en del av dette. Kvarven ligger like i nærheten med større installasjoner, har hatt en større rolle og derav en mer kjent historie. Tilretteleggingen som er gjennomført der trenger kanskje ikke gjentas her, men krigsminnene på Lyreneset bør forklares og formidles.

Sletten er et område som egner seg best til bruk for mange, og kan kanskje bli en arena for kulturarrangementer. Her kan vegetasjonen tynnes og lettes så utsikten kan komme mer frem.

Den nordvestlige delen av neset er bratt og uansett ikke tilgjengelig for mange. Det kan bli liggende som det er slik at man fortsatt kan komme til Lyreneset og få følelsen av å oppdage noe nytt og hemmelighetsfullt.

Den trolske kløften har sterk stemning som det er ønskelig å ta vare på. Den munner også ut i et relativt flatt område ved sjøen med noen krigsminner. Dette stedet kan gjøres tilgjengelig for mange med adkomst fra østsiden.

Området som inkluderer paraplymaker Eriksens tidligere eiendom har særegen kulturhistorisk verdi av lokal og kanskje regional art. Inngrep her må derfor overveies nøye så ikke kulturminner eller karakteren går tapt. Denne historien bør også formidles.

Innenfor området med hageminner er der en fin flate med utsikt mot sør hvor flere sitteplasser tilrettelegges, og kan man hugge ut i omgivelsene kommer Lyderhorn og Nipefjellets særegne og karakteristiske profiler til syne. Toppen av Lyreneset, der paraplymaker Eriksens flaggstang stod, er også et sted som egner seg veldig til opphold for mange. Her kan sitteplasser etableres, og det er mulig å få en universelt utformet tilgang til området. Kanskje kan også keisergrotten der på toppen restaureres.

De eksisterende stiene opparbeides på en slik måte at de tåler slitasje, men uten å lage store terrengingrep. Stien i Stoltzekleiven kan være et forbilde.

Lilla indikerer stier som skal oppgraderes på en lavmælt måte, tilsvarende Stoltzekleiven

Brunt indikerer stier som oppgraderes slik at de kan få en universell utforming

Gule flekker indikerer steder som tilrettelegges for bruk med benker, bål plass, tak etc. Kanskje kan man se for seg at keisergrotten på toppen av Lyreneset ved flaggstangfundamentet restaureres?

I tillegg skal vegetasjonen skjøttes slik at verneverdige trær tas godt vare på, mens oppslag tynnes eller fjernes og utsikten kommer frem.